

Oameni întregi

Un autor dramatic îmi vorbește despre viitoarea lui piesă. Locul și timpul acțiunii: un pod de casă într-un orașel cuprins de ape, în zilele cumplitelor calamități din această primăvară. E a patra sau a cincea piesă despre care aud în ultima vreme și care își alege ca punct de plecare inundația.

Nimic de zis. Marile răscruci ale vieții, marile întâmplări, momentele de zbcucium, sînt în general prielnice inspirației. Pentru scriitorii care caută să descopere mecanismele adînci ale ființei umane, marile încercări, care pun în mișcare resorturi nebănuite sînt cîmpuri fertile și. — de ce n-am spune? — comode — de investigație. Dar, să vedem mai departe:

Personajele: o femeie care tocmai și-a înmormîntat soțul, după ce îl înșelase, o fată care tocmai și-a înmormîntat mama și care, la 19 ani, are un cazier bogat de fapte antisociale, un preot, un funcționar care nu se gîndește decît la propriul confort și un personaj, deocamdată misterios, nebulos, care ar fi organizatorul unui început de ordine într-o lume pe care apele au surprins-o în plină dezordine. Personajul n-are, deocamdată, o identitate precisă, deoarece îi lipsește, pata, tara.

Încerc să înțeleg. De ce neapărat atîtea pete, tare? Oare oameni întregi nu mai există? Nu jenăm oare să arătăm un erou în toată puterea cuvîntului? Și apoi, apele au surprins o realitate complexă, în plină construcție, nu o lume de dezordine.

Autorul îmi argumentează aducîndu-mi exemplul lui Dostoievski, al lui Camus.

Dar în ce epocă și în ce realitate socială au creat acești scriitori? De ce să pornim de la exemple livrești și nu de la datele realității despre care vrem să scriem? Și apoi, ce vrem să spunem despre această realitate? Cît cunoaștem din ea? Știe oare autorul cît au distrus aceste ape haîne din bunurile generale ale țării și din bunurile particulare ale zecilor de mii de familii, de oameni, care trebuie acum să ia viața de la început?

Da, autorul nu se gîndise la acest aspect, îi scăpase, după cum mărturisește singur. El își pregătise o schemă, pornind de la o situație-limită pe care inundația i-o oferea cu generozitate (procedeu de altfel nu este nou, cunoaștem multe piese românești și străine, de la *Potopul* lui Berger la *Hanul de la răscruce* al lui Horia Lovinescu, care l-au folosit), și se apucase să construiască pe baza acestei scheme după un „dozaj” care să-i corespundă unor idei prestabilite, pierzînd însă din vedere faptul că viața nu poate fi cîntărită cu cîntar farmaceutic: atîta roz, atîta bleu, atîta negru — mai ales atîta negru, cît să nu lase nici o culoare limpede, nu cumva să se sperie lumea și să mă acuze de romantism sau, doamne ferește, de didacticism.

Desigur, cele relatate aici se referă la un simplu proiect, schematic ca toate proiectele, și care s-ar putea să nu mai semene deloc cu lucrarea care va fi scrisă. S-ar putea ca, pornind de la un proiect nebulos, autorul să dea o piesă bună, o piesă în care să pulseze o inimă adevărată, în care să apară un crîmpei de viață autentică „cu luminile și umbrele ei”.

Dar convorbirea mi s-a părut simptomatică pentru o seamă de prejudecăți, de fetișuri care circulă în prezent în cîmpul dramaturgiei noastre și care riscă, din teama de a repeta erori trecute, să o ducă spre erori la fel de grave.

Teamă de optimismul factice care a minat multe din lucrările dramatice ale anilor trecuți îi face pe mulți autori să acumuleze tonurile sumbre, să privească cu îndo

nu mai există ?

ială și scepticism orice manifestare a tendinței spre progres a omului. Trăim o epocă a lucidității, da, a despuierii miturilor de aureolele lor iluzorii, da, o epocă a științelor exacte și a tehnicii avansate, da. Dar cine a spus că știința cea mai exactă este incompatibilă cu fantezia ? Și cine poate îndrăzni să-i răpească omului sprijinul cel mai de preț în drumul său spre mai bine, spre perfecționarea stăpînirii sale asupra naturii, spre autoperfecționare : încrederea ?

Un tânăr autor îmi spunea că, iubind cu pasiune oamenii, vrea să le pună mereu în față o oglindă întunecată, în care ei văzîndu-și mereu greșelile, defectele, să sufere șocul revelator, terapeutic. Da, este și acesta un mijloc de educație prin artă. Dar nu cumva, văzînd mereu întuneric și abjecție, spectatorii acestor piese vor crede că altceva nu mai există și-și vor pierde încrederea în posibilitatea de a fi altfel ?

Simplific, desigur. Influența artei, a teatrului, asupra publicului se petrece, printr-un proces mult mai complex, ale cărui căi n-au fost încă cercetate îndeajuns. Dar această influență este reală și ea constituie rațiunea de a fi a teatrului într-o societate ca a noastră, organizată în vederea satisfacerii maximele a cerințelor materiale și spirituale ale omului.

Extremismul, exclusivismul, în orice direcție s-ar manifesta sînt nocive și, mai devreme sau mai tîrziu, stîrnesc reacții contrare, uneori la fel de extremiste, de exclusiviste. Dialectica înseamnă lupta contrariilor, dar, în același timp, unitatea lor. Negarea negației în procesul dezvoltării oricărui fenomen nu anulează decît ceea ce e caduc, perimat, discontinuitatea formînd la rîndul ei o unitate dialectică cu continuitatea.

Fiecare generație pornește la drum cu ambiția firească de a merge mai departe decît înaintașii ei, negînd etapa anterioară. Uneori însă, odată cu negarea a ceea ce e cu adevărat caduc, noua generație uită să ia cu ea bagajul de cuceriri valabile ale celor dinaintea ei și se pomenește reinventînd roata sau redescoperind America. E adevărat că experiența proprie trăită personal, e cea mai concludentă, dar... cine n-are bătrîni, să și-i cumpere.

După abuzul dintr-o perioadă în care „mesajul” tindea să devină unic etalon al valorii, termenul și noțiunea au căzut în desuetudine. Spaima de erorile trecutului a ajuns atît de mare, încît un tânăr critic analizează în „România literară” *Camera de alături* a lui Paul Everac desfăcînd-o în părțile ei componente, în caractere, în situații, în acte, dar fără să sufle o vorbă despre conținutul ei, despre valoarea sau măcar actualitatea mesajului ei.

Discuția din „România literară” „despre mesaj” repune în drepturi hulita noțiune, după multe ocoluri și tatonări în care parcă se dădeau tîrcoale unui obiect misterios și ciudat, picat la noi de pe altă planetă.

Definită, cu acest termen sau cu altul, importantă este, cred eu, manifestarea pleneră a responsabilității creatorului față de vremea sa, față de societate, față de oamenii cărora li se adresează. Iar această responsabilitate nu poate fi despărțită de ceea ce însoțește toate marile acțiuni, marile izbînzii, marile încercări pe drumul omului spre progres : încrederea.